

Ольга БАБІК,
*викладач-магістр кафедри іноземних мов,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
ім. академіка С. Дем'янчука*

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ТЕРМІНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація

Стаття присвячена проблемі правильного вибору еквівалента при перекладі фінансових термінів на заняттях з ділової англійської мови.

Аннотация

Статья рассматривает проблему правильного выбора эквивалента при переводе финансовых терминов на занятиях по деловому английскому языку.

Annotation

This article deals with the problem of a right equivalent choice while translating English financial terms in Business English classes.

Динаміка сучасного світового прогресу доводить, що практика потребує синтезу ефективної і спрямованої у перспективу взаємодії політики, економіки та фінансів. У стратегії найрозвиненіших держав світу політика й економіка нерозривно пов'язані і взаємозумовлені одна одною. Взаємовпливи і взаємозв'язки між політичною та економічною сферами особливо посилюються в умовах ринкової економіки, коли економічна політика ставить питання про можливість та ефективність використання економічної влади для досягнення цілей і завдань довгострокової державної стратегії [1 ;5].

Правильний підбір кадрів із відповідним рівнем освіти на керівні посади є першочерговим завданням і головною передумовою успіху держави у сфері економічної політики.

У сучасному світі, коли незалежність України стала незаперечним фактом, а освіта - власною справою українського народу, розбудова системи освіти та її докорінне реформування мають стати

основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки і техніки на світовий рівень, інтеграції України у світовий культурний та економічний простір. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [2;6].

Основним завданням української вищої освіти нині є якнайшвидша адаптація до єдиних європейських освітянських критеріїв і стандартів [3;6].

З метою реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для набуття Україною членства у Європейському Союзі указами президента України затверджено Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу. Інтеграційний процес полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС.

Незважаючи на досягнення освіти, які забезпечує нова соціополітична система України, вона, однак, ще не має належної якості. Чимало випускників вищих навчальних закладів не досягли належного рівня конкурентоспроможності на європейському ринку праці [4;7].

Це зобов'язує глибше аналізувати тенденції в європейській та світовій освіті. Необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою зумовлюється потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації і самореалізації в цьому світі. Розвиток вищої освіти треба розглядати у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, у т.ч. європейських. Зокрема, привести законодавчу і нормативно-правову базу вищої освіти України до світових вимог, відповідно структурувати систему вищої освіти та її складові, упорядкувати перелік спеціальностей, переглянути зміст навчальних програм; забезпечити інформатизацію навчального процесу та доступ до міжнародних інформаційних систем. Водночас розвиток вищої освіти повинен підпорядковуватися законам ринкової економіки, тобто закону розподілу праці, закону змінності праці та закону конку-

ренції, оскільки економічна сфера є винятково важливою у формуванні логіки суспільного розвитку [4;7].

Таким чином, питання змісту навчальних програм основних дисциплін економічного спрямування та його відповідності змісту європейських навчальних програм є надзвичайно актуальним. Серед навчальних предметів економічного профілю важливе місце займає дисципліна "Ділова англійська мова", адже вона тісно пов'язана з базовим курсом "Фінанси", який готує спеціалістів економічного профілю, маючи на меті надання фундаментальних знань з функціонування фінансів та їх впливу на соціально-економічний розвиток суспільства [5;4].

Вивчення фінансових термінів англійської мови базується на знаннях студентів з предмету фінансової науки.

Вибір специфіки вивчення термінів фінансової справи на заняттях з ділової англійської мови в якості об'єкту нашого дослідження пояснюється її комунікативним значенням для сучасної англійської мови, що зумовлене важливістю функцій фінансової економіки в суспільстві. Разом з тим, англійська фінансова терміносистема є однією з тих, що найбільш поновлюються й інтенсивно розширюються на сучасному етапі. Кожна ділова людина відчуває потребу як найглибше й у стислі строки опанувати найуживанішими термінами, поняттями та категоріями реалізації продукції, менеджменту, банківсько-кредитних відносин та фінансів.

Семантичні процеси, що відбуваються у сучасній фінансовій термінології привертають особливу увагу. Однією з актуальних проблем є проблема розмежування явищ полісемії, омонімії, синонімії та антонімії при вивченні фінансових термінів студентами економічних спеціальностей на заняттях з ділової англійської мови. Дослідженням проблеми розмежування вищезгаданих явищ займалися такі мовознавці, як Ф. Березін, Б. Головін, В. Даниленко, Р. Кобрін, Ю. Карпенко, М. Кочерган, О. Потебня, О.Реформатський, А. Суперанська.

Одним з завдань, яке ставить перед собою термінознавець - обмежити наявність в терміносистемі таких природних явищ, як полісемія, синонімія, омонімія та антонімія. Оскільки термінологічна лексика є частиною словника будь-якої мови, і творення термінологічних одиниць підпорядковується загальним правилам словотвору в

мові, то забезпечити повну однозначність і відсутність синонімії, омонімії та антонімії терміна залишається неможливим.

Тому в термінології будь-якої галузі людських знань відіграють певну роль усі лексико-семантичні процеси, які характеризують лексику в цілому, але в межах терміносистем дані процеси мають свою специфічну реалізацію.

Отже, спочатку з'ясуємо що таке полісемія.

Полісемія (гр.πολυ-багато і sema-знак)-здатність слова мати різні лексичні значення у різних контекстах [6; 198].

Полісемія (від гр.polysemos) - наявність різних лексичних значень у одного і того ж слова [7; 194].

При полісемії різні значення слова обов'язково пов'язані між собою, що зумовлено спільністю семантичних компонентів

Полісемія не є споконвічною, вона розвивається поступово у процесі функціонування слова у різних контекстах. Синтагматичні, тобто зумовлені словесним оточенням, зміни контекстуального значення з часом узагальнюються і стають парадигматичними. Це означає, що контекстуальне значення слова стає його лексичним значенням (фіксованим у словнику) і переходить з мовлення у мову. Зміна значення слова виявляється у розвитку в слові нового значення при збереженні старого. Її сутність можна з'ясувати шляхом зіставлення нового значення лексеми з її старим значенням (навіть якщо воно з часом вийшло з ужитку) за обсягом або за їх зв'язком [6; 199].

Зміна лексичного значення слова відбувається в результаті його звуження, розширення або зміщення. Зв'язок нового значення слова зі старим зумовлений тим, що будь-яка зміна значення є перенесенням його з одного предмета чи явища на інший. Отже, нове значення слова порівняно із його старим значенням завжди є похідним (походить від старого значення) і переносним (з'являється внаслідок перенесення). Перенесення значення, як правило, не буває довільним. Нове значення породжується старим, спирається на нього, з'являється на основі асоціативних зв'язків. Прикладами полісемії в англійській фінансовій терміносистемі є наступні терміни:

checkbook I - чекова книга (банківська справа);

checkbook II-контрольна книга (валютні операції);

bargain I - торгова угода (фондова біржа);

bargain II-договір про купівлю (індустріальна економіка) [8]

Розвиток значення слова може зумовити не тільки полісемію, а й омонімію. Вона виникає також внаслідок випадкового збігу звучання різних слів

Омоніми (грец. *ὁμοῖον* - однойменний) - слова з однаковим звучанням, але різним значенням [6 ;210].

Омоніми потрібно відрізняти від багатозначних слів. У випадку багатозначності одне слово має декілька пов'язаних між собою значень, у випадку омонімії маємо декілька різних слів, значення яких між собою не пов'язані: вони не мають спільних елементів смислу (сем) і асоціативних зв'язків[7; 198].

До термінів-омонімів фінансової справи можна віднести.

account - доповідь, звіт (банківська справа);

операційний період на Лондонській фондовій біржі (фондова біржа);

bill brokerage - брокерська комісія з виконання угоди (банківська справа);

брокерські операції, куртаж (сфера векселів) [8].

У термінології існує міжнаукова термінологічна омонімія, вивчення якої є важливим для перекладознавства і практики викладання іноземних мов. О.Реформатський звертав увагу на те, що "один и тот же термин может входить в разные терминологии данного языка, что представляет собой межнаучную терминологическую омонимию" [9,52].

До міжгалузевих термінів-омонімів можна віднести наступні:

check - переказний вексель, який оплачується на пред'явника (банківська справа);

перевірка (митниця);

interest - позичковий відсоток (банківська справа);

майнове право (юриспруденція);

bill - банкнот, накладна, переказний вексель (сфера векселів) позов, позовна заява (юриспруденція);

законопроект (парламент);

рекламне оголошення в афіші (реклама) [8].

Явища омонімії і полісемії дуже схожі. Для їх розмежування потрібно пам'ятати, що омонімія наявна тоді, коли в значеннях слів відсутні спільні семантичні ознаки.

У фінансовій терміносистемі широко представлена синонімія. У

мовознавчій науці синоніми визначаються як слова різні за звучанням, але подібні за значенням.

Синоніми (грец.зупопутоз - однойменний) - слова, близькі або тотожні за лексичним значенням, але відмінні за звучанням і написанням [6;207].

Синоніми - слова однієї й тієї ж частини мови, значення яких повністю чи частково збігаються [7;267].

Однак ці визначення неповні, тому що лексичне значення слова- складне явище. У ньому спостерігається відношення предмета-денотата, до поняття -сигніфіката. Таким чином, синонімія загальнолітературної мови існує, по-перше, між двома словами, які по-різному називають один предмет і відповідно виражають два різних поняття стосовно цього предмета і, по-друге, вона існує між словами, котрі виражають одне й те саме поняття, але називають два різні предмети [10:96].

Розглядаючи синоніми загальнолітературної мови і синоніми відповідних терміносистем, спостерігаємо між ними певну різницю. В загальнолітературній мові вони співвідносяться переважно з предметним, денотативним значенням, а в термінології - з поняттям, сигніфікатом. Сигніфікативні групування, чи ряди синонімів, є відображенням сучасного стану розвитку термінологічних систем, синоніми вживаються для вираження відтінків одного поняття [10:96].

Синонімія в термінології є хоч і небажаним, проте неминучим явищем. Вона спостерігається в термінологічних системах на будь-яких етапах їх розвитку. Це пояснюється тим, що термінологія є складовою частиною мови (мова дає матеріал для термінології), її підсилює і розвивається за тими самими законами, що й словниковий склад мови. Тому з самого початку виникнення терміносистем виникає потреба в їх упорядкуванні, тобто виборі із синонімічного ряду того терміна, котрий найповніше, найточніше характеризував би те чи інше поняття, оскільки слово, як підкреслював О.Потебня, виражає не весь зміст поняття, а одну із ознак, саме ту, яка видається народному погляду найважливішою ... однією з причин виникнення синонімів є лексична мотивація слів [10;97].

Деякі мовознавці визнають наявність абсолютних синонімів у системі мови. Причини виникнення абсолютних синонімів різні. Як зазначалось, синонімія особливо характерна для початкових етапів

розвитку термінологіки, коли відбувалось формування системи основних наукових понять (відповідно термінів) рівними мовними засобами - прямого запозичення, калькування, пошуки відповідного найменування у своїй національній мові.

Абсолютні синоніми з'являються у термінології різними шляхами:

а) в результаті взаємодії літературної мови і діалектного мовлення або взаємодії англійської мови з іншими мовами;

б) внаслідок різного фонетичного освоєння іншомовних слів або творення термінів на власній основі з використанням запозичених елементів;

в) внаслідок появи фіксованих варіантів одного і того самого терміна.

У фінансовій терміносистемі англійської мови представлені в більшості синоніми, що виникли в результаті подвійного позначення поняття, наприклад:

actual yield - effective yield - фактичний прибуток;

banking establishment - banking institution - банківська установа;

call loan - call money - онкольна позичка, позичка до запитання;

copy of bill - duplicate of bill - дублікат векселя;

currency depreciation - currency devaluation - знецінення валюти;

declining rate - dropping rate - курс, що знижується;

rate of returns - rate of earnings - норма прибутку;

running yield - current yield - поточний прибуток [8].

Явища антонімії також зустрічаються у фінансовій термінологічній лексиці. Наприклад:

active bond - облігація з більшим об'ємом продаж;

negative bond - знецінена облігація.

Таким чином, у термінологічній лексиці фінансів сучасної англійської мови наявні такі основні лексико-семантичні процеси, як полісемія, омонімія, синонімія та антонімія. Не дивлячись на загальноприйняту думку про шкідливість таких явищ, як полісемія, синонімія і омонімія для термінології, природний розвиток таких лексико-семантичних процесів сильніший штучних прийомів позбавлення від них

Отже, вивчаючи фінансові терміни на заняттях з ділової англійської мови у вищих навчальних закладах України необхідно звертати особливу увагу на точність перекладу англійських фінансових

термінів. Від правильного розуміння семантики слів у різному контексті залежить результат ділових відносин між представниками європейських держав.

Отже, вкрай необхідно наповнити зміст самої програми з ділової англійської мови новітніми матеріалами, впровадити сучасні технології навчання з високим рівнем інформатизації навчального процесу, які відповідали б європейському рівню якості освіти. Тільки за таких умов наші випускники вищих навчальних закладів будуть дійсно конкурентоспроможними не лише в Україні, а й на європейському ринку праці.

Література:

1. Сліпушко О. М. Політичний і фінансово-економічний словник. - К: Криниця, 1999. - 390 с.
2. Болонський процес: Нормативно-правові документи/Укладачі: 3.1. Тимошенко, І.Г. Оніщенко, АМ. Грехов, Ю.І. Палеха.-К.:Вид-во Європ. ун-ту, 2004.-102 с.
3. Вища освіта і Болонський процес: Навч. посіб. для студ вищ. навч. закл./Дмитриченко М.Ф., Хорошун Б.І., Язвінська О.М., Данчук В.Д. - К.: Знання України, 2006. - 440 с.
4. "Освіта України" № 60-61, 10 серпня 2004 р.
5. Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. - К: Центр навчальної літератури, 2006. -312 с.
6. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства: Підручник. - К.: Видавничий центр «Академія», 2006. - 336 с. (Альма-матер)
7. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник.-К: Видавничий центр «Академія», 2000. - 368 с. (Альма-матер)
8. Business Dictionary. English-Russian. Moscow International Publishers in Cooperation with L & H Publishing Co., Copenhagen, Moscow, 1994.
9. Гзловин Б.Н., Кобрин РЮ. Лингвистические основы учения о терминах. - М., 1987. - 103 с.
10. Склад і структура термінологічної лексики української мови. -К, 1984. - 194с.